

НРАВСТВЕНАТА ЧИСТОТА В ПОЕЗИЯТА НА ЙОРДАН ЙОРДАНОВ

Никола Бенин

Лирическият свят на поетите е пъстър и про-чувствен и затова е интересен и трогателно въз-действащ. Има поети, които отправят своя взор към родината и я възпяват и възвеличават в своите творби, какъвто е Иван Вазов. Има поети – граждани, които се вълнуват от неправдите и противоречията в социалната действителност, каквито са: Христо Смирненски, Гео Милев, Никола Вапцаров и др. Има поети, които отправят своя проникателен поглед към душата си, каквито са поетите модернисти: Пейо К. Яворов, Пенчо Славейков, Кирил Христов и др. Има и поети, които се обръщат към съвестта си, каквито са: Атанас Далчев, Дора Габе, Борис Христов. Тези поети центрират своите ключови емоционални послания, свързани с доброто и злото, правдата и неправдата, честността и лъжата.

Към поезията, обособена от тази група поети, можем да причислим и Йордан Йорданов. Неговите поетически творби са печатани в много вестници и списания, излъчвани са по радиото и телевизията. Стихотворенията му са превеждани в чужбина. Носител е на националната литературна награда „Яворов и Поморие“ през 1979 година, както и на други национални и регионални отличия за поезия. Член е на Съюза на българските журналисти и на русенското дружество на Съюза на българските писатели. И макар цял живот да пише поезия, той късно успява да издаде двете си стихосбирки „Нежна съпротива“ (1994) и „Камък за птицата“ (2007). През 2011 година издава и художествено-документалната повест „Разсъмване край огъня“.

Попадането под властта на нравствените принципи и устои откроява съществения смислов акцент в лирическите творби на Йордан Йорданов. Нравственият поглед към света, търсенето на истината е силната позиция на поета, защото тя му осигурява възможност да изповядва кодекса

на доброто и красивото, да внушава онези ценности, без които културният свят би рухнал. В този смисъл доброто и красивото, възприемани в единство от древните гърци и наричани с думата „калокагатия“ (гръцки *καλοκαγαθία*)¹, са сполучливо подобрения начин да се говори за човека, да се оценности неговото поведение.

Различни са проявленията и измеренията на нравствеността поезията на Йордан Йорданов. Нека да ги проследим.

Едно от тези проявления е **устойчивостта на нравствената чистота**. Първото стихотворение, от цикъла „Надпис върху камък“ в стихосбирката „Нежна съпротива“ озаглавено „Риск“ е истински синтез на мотива за трайността и непроменливостта на нравствеността в отноше-

нията между влюбените, дори и след раздяла. То представя интересна гледна точка към двойствения лирически герой. Той става друг, различен за любимата, след като е станал излишен. Друг и същевременно същия по отношение на своята нравствена чистота. Въпреки раздялата лирическият Аз съхранява освен „спомена, докрай красив” и благородната мъжественост в риска „пак да се погледнем в очите”. Независимо от мълчанието след отминалата любов, независимо от останалото нищо в отдалечеността между двамата остава съхранено уважението към другия, а не проклятие и злоба.

Друг начин, емблематичен в нашата и световната литература, за запазване на нравствената чистота е пречистването на душата от греховете и нечовешките постъпки с причастие. Човекът е грешник и в своето битие извършва волни и неволни греховни деяния, затова християнската религия съдържа в себе си характеристиките за нея изповед, покаяние и причастие. Човекът в стихотворението на Йордан Йорданов „Врата към дъгата” ще вземе причастие, без посредник, направо от небето, но не от Бога. В този смисъл в проблемно-естетическото съдържание на творбата отсъства религиозното чув-

ство и светоусещането на лирическият субект е по-близо до езическото, до естествената връзка на човека с природата.

*Причастие ще взема от небето.
дано сълза добра ми се яви,
че суховеят мълком се гневи
и сили се да тръгне към сърцето².*

Тук е мястото да посочим един отличителен белег в поезията на Йордан Йорданов. В неговите творби чрез природата и по-точно чрез природните стихии и състояния се внушават душевните преживявания на лирическият Аз. Любим поетически образ на поета е суховеят, който срещаме и в стихотворението „Спомен от Поморие” – „жигосвана от суховеи – лист обрулен”. Суховеят поражда не само тревите и дърветата, но и опустошава светлите чувства в човешката душа. Така чрез образите от природата се въвежда битийният свят на човека, представя се неговото щастие и нещастие, радост и неволя, любов и раздяла. Казано по друг начин, промените в природата правят сетивно достъпни и разбираеми трансформациите в живота на лирическият субект.

Нравствената чистота в стихотворението „Врата към дъгата” се отстоява и чрез добродетелта да не нараниш човешката душа – „към никого не пратих зла стрела”. Оттук стремежът да не отправяш поразяващото зло спрямо другите утвърждава етичните принципи и спасява човешкото у човека. Ето защо лирическият Аз в тази творба и цялата поезия на Йордан Йорданов преживява себе си като носител на някакъв друг морал, един морал „плюс”, който го легитимира в заобикалящия го свят. Отпадайки от тревогите и суетата отвън, той се устремява към един измислен, фантастичен свят на дъгата в небето. Да подчертаем това – красотата на образа на дъгата е в единство с благородството на човека.

Друго проявление на нравствеността в стихотворенията от двете стихосбирки е **търсенето и отстояването на истината**. В стихотворението „Бяла истина” правдата е в спомена, който пази последната клетва.

*Посегни и вземи си цвят от мойта градина
и недей да измисляш непрестъпна лавина
към сърцето, което пази спомена – сцена
за последната клетва, в битието стопена³.*

И ако приемем, че истината е основният стожер при организирането на света на човека, ще разберем, че тя спасява индивида от пагубните ситуации в живота, помага му да съхрани достойното си съществуване. Тя е шанс да се оценности самият живот като случване, срещи, раздяла, смисъл...Посредством мярата на истината се удържа целостта на човешкото битие и самотният човек, напуснат от своята любима, няма да позволи зимната лавина да разруши нежните чувства в душата му. Посредством бялата истина напуснатият от любимата човекът не става пленник на раздвоението и ожесточението, а мъдро и почтено приема своята съдба.

Истината е основен мотив и в стихотворението „Вечерна песен”, внушена посредством повторението в края на всяка строфа – „Истината – след това”. Тя, истината, е проблематизирана от влюбения лирически субект. Той категорично заявява своето схващане за истината, която е неразривно свързана с любовта. Само онзи, който е познал любовта е разбрал и истината. Или казано с езика сентенциите, истината е в любовта.

*Гледам в тебе – като в извор чисто,
но и ти към мен вървя...
може би добре съм те измислил.
Истината е това⁴.*

Истината, като ключова нравствена категория, се обсъжда също от Йордан Йорданов в поантата на последната творба „Спасение” от стихосбирката „Нежна съпротива”, което ни дава основание да направим извода, че той както в своята поезия, така и в живота търси истината, обсъжда истината и утвърждава истината. Подобно на печалния рицар Дон Кихот от стихотворението „В сянката на кръста”⁵ и поетът „тъжен, наранен, до болка сам” се бори с „люти ветрове”, асоциация за агресивната и безпощадна неправда и злото в живота. В един свят на лъжа, лицемерие и пошлост човекът и поетът Йордан Йорданов се явява спасител на истината в битието. Така той прави пробив в установеното статукво в живота и утвърждава надеждата, че нравственият кризис на човешкото, неправдата, в която е попаднал светът, са поправими и преодолими. Истината може и трябва да възкръсне така, както възкръсва в стихотворението „Спасение”.

*Те ще видят накрая своите чакани пристани,
И докато обходят с мисъл тихомълком света,
Ще се спусне по Стълбата възкресената
истина...*

А Христовата възраст е само условна черта⁶.

Нравствеността се внушава и чрез **топлата дума** в стихотворението „Изповед”. Лирическият герой се изповядва пред любимата, като я призовава да се огледа в „сълза и топла дума”. Изповедта и прошката са начини да се говори за чистотата и етичността в отношенията на двамата влюбени. По този начин любовта продължава да отстоява своята идентичност като изживяване с позитивни, нравствени характеристики. В нея влюбеният се откроява с топлата дума, а любимата – като стимул за нравствена чистота. В любовта отсъства пошлостта, измамата и изневярата. Съдбата на влюбения мъж е да бъде етичен, добър и честен пред любимата. Така именно в любовната изповед се осъзнава по-ясно и се чувства по-силно смисълът на нравствените ценности, на така необходимите жизнени стожери.

*Във сълза да се огледаш.
Във сълза и топла дума.
Нека свети поглед предан
в пламъка внезапно лумнал⁷.*

Добрата дума не само изразява нравствената чистота в любовта, но е и битийното средство, посредством което можеш да оставиш следа във вечността. По този начин в творбата „Следи”, добротата в общуването е изведено от интимния в екзистенциалния свят. Лирическият герой достига до своя смисъл на живота – да дарява добра дума и „жест красив”. Гледана откъм страната на нравствеността, същността на битието може да бъде разбрана по-истински, да се почувства по-автентично. Именно защото е свързан с етичното взаимоотношение, вечният въпрос как да бъдеш в живота, за да пребъдеш във вечността, е ситуиран не във отвлеченото, разсъдъчното, философското поле, а в естественото, доброто, човешкото пространство. Влюбеният мъж не се пита „бях или не съм” или хамлетовски „да бъда или да не бъда”. Неговото е живеене не е според наложени от вън социални норми и философско-екзистенциални принципи, а според повелите на сърцето и съвестта. Сроденият с изконната етич-

ност и красота живее другия живот на добрината, човещината, благодтта, нежността.

*Никога не питам бях или не съм.
Днес е рано още да насроча час,
утре ще е късно да узная аз.
Значи ми остава изборът нелек
само днес да бъда истинският ек
на добрата дума и на жест красив,
дето ще ме правят повече от жив⁸.*

Нравствената чистота в творбите на Йордан Йорданов е изразена и чрез **хуманизма**. Хуманизмът (лат. humanismus) е водеща ценност в поведението на човека още от времето на Ренесанса. Според тогавашното световъзприемане и идеология той се схваща като съвкупност от възгледи, които изразяват уважение и защита достойнството на човека, стремеж за хармонично развитие на човешката личност, както и проява на човеколюбие, човечност. Поетът Йордан Йорданов разбира хуманизма като мисъл за човека с „душа незащитена”. В безименното стихотворение от стихосбирката „Нежна съпротива” отсичат черешата, а лирическият субект мисли за човека. Независимо от случващото се в света е важно винаги да остане да ни вълнува фундаменталната мисъл за човека. Защото той е „венецът на природата”, според Шекспир, и защото той осмисля съществуването на живота на земята.

*Наоколо е тихо,
Приижда вятър лек...
Череша повалиха,
А мисля за човек⁹.*

В следващото стихотворение „Есенен човек”, неслучайно поставено непосредствено до безименната творба, се допълва и доизяснява идеята за хуманизма. Йордан Йорданов ни прави съпричастни преди всичко към уязвимия, незащитения човек. Чрез този поетически образ самата идея за хуманизма придобива конкретни съкровени измерения. Поставен в неравностойно положение, човекът се оказва лишен от истински, същностни битийни преживявания и състояния. Валери Стефанов пише: „Човекът е точно такова същество – разположено между даденото и отнетото, същество, изградено от копнежи и травми. Негова съдба е да мисли ключа (към пълнота,

истина, смисъл, щастието...) като болезнено липсващ. Именно липсата ни прави хора, тя е пустата клетка, която, както казва Юри Лотман, прави възможен феномена на съзнанието”¹⁰.

Освен върху проблема за нравствената чистота на човека, Йордан Йорданов в своите две стихосбирки се вълнува и от други явления в битието – за предателството от ближния („Рана”), за почтеността („Тъга в светло”), за дълговете пред живота („Адам”), за опрощението („Вечер”). В стихосбирката „Камък за птицата” е поместен и цикъл от творби, посветени на знакови личности в българското културно-историческо пространство: Пейо К. Яворов („Вик за поета и воеводата Яворов”), Лора Каравелова („Лора 1912”), Васил Левски („Най-чистият път за апостола Левски”) и Христо Ботев („Втори юни”). Не е забравен и град Русе, в който поетът живее и работи. Градът е видян и опоегизиран от две гледни точки. Едната е, чрез легендата за Русе, неотменно свързан с Дунав („Малка песен за моя град Русе”), а другата – посредством болезнената тема за обгазяването на града в годините преди демократичните промени („Болка за Русе”).

Ще посочим още една характерна страна в поезията на Йордан Йорданов. Неговата поезия не е наситена с идеологически идеи и патетични клишета. **Творбите му, освен че съдържат нравствена чистота, внушават и мъдри послания.** Много често чрез поетическите обобщения в поантата на стихотворенията, поетът налага своето присъствие на мислещ творец. Неговите стихове не са изградени от „думи, думи, думи...”, а всяка дума е премислена и точно употребена с цел постигането както на поетическа хармония, така и на оригинална мъдрост. Ще посочим някои от финалните стихове в творбите: „И гладна ще е винаги душата, / когато я разменяме за хляб.” („Елегия”), На теб Надеждата оставя – / Съдбата другия избира.” („Съдбата другия избира”), „Няма начин да натежиш, / без да изгубиш равновесие.” („Равновесие”).

Да обобщим основните специфични страни в поезията на Йордан Йорданов, които я отличават от поезията на другите поети.

* Фундаментален смислов акцент в неговите творби е нравствената чистота.

*Поетът съчетава доброто и красивото и така постига хармония и цялост в света.

* Творбите разкриват истината за човека и открояват силата на мъдростта.

* Творбите посочват пътя какви да бъдем в живота, за да пребъдем във вечността.

БЕЛЕЖКИ

1. Терминът „калокагатия“ (*καλοκαγαθία*) е от античната етика и в превод означава „нравствена красота“. Като понятие то се среща най-напред във философските трудове на Биант и Солон. След тях, през класическия период на философията, става ключов термин в съчинения на Сократ, Платон и Аристотел. В Академията на Платон калокатията се възприема като „умение да избереш най-хубавото нравствено решение“. Аристотел продължава да влага нови същности на този термин в „Евдемова етика“. Според него калокатията е свършена добродетел – такава каквато е справедливостта в „широк смисъл“. Аристотел пише: „За нравствената красота „калокагатия“ говорят по повод добро-

детели: нравствено прекрасен наричат справедливия, мъжествения, благоразумния и въобще притежаващия всички добродетели“. Още за същността на понятието „калокагатия“ вж. **Лосев, А. Ф.** История античной эстетики: Итоги тысячелетнего развития, кн. 2. Москва, Искусство, 1992, с. 386 – 439. Още за изясняване на термина „калокагатия“ вж. **Erll, As., Grabes, H., Nunning An.** Ethics in Culture & The Dissemination of Values through Literature and Other Media. Berlin, Christopher Schneider, 2008, p. 42.

2. **Йорданов, Й.** Нежна съпротива. Русе, Габрово ПРИНТ, 1994, с. 7.

3. Пак там, с. 12.

4. Пак там, с. 18.

5. **Йорданов, Й.** Камък за птицата. Русе, АВАНГАРД ПРИНТ, 2007, с. 6.

6. **Йорданов, Й.** Нежна съпротива..., с. 53.

7. Пак там, с. 13.

8. Пак там, с. 52.9. Пак там, с. 34.

10. **Стефанов, В.** Българска литература XX век. Дванадесет сюжета. С., Анубис, 2003, с. 84.

THE MORAL PURITY IN THE POETRY OF YORDAN YORDANOV

Nicola Benin

Summary

The interpretation of the poetry of Yordan Yordanov is aimed at clarifying the representation of morality. The study has identified (analyzed) such characteristic aspects of morality as: moral purity resistance, search for and defence of truth, representations of humanism. The moral purity in the works is in an integral and constant liaison with the beauty and this enables Yordan Yordanov talk in a unique way and instill his values. The works in both collections, entitled *Gentle Resistance* (1994) and *Stone for the Bird* (2007), not only convey moral purity but also inspire wise messages.

